

SOSYAL MEDYANIN TOPLUMSAL ETKİLERİ BAĞLAMINDA “BLACK MIRROR” DİZİSİNİN ALIMLANMASI

İbrahim TORUK*
Rengim SİNE**

Özet

Televizyon izleyicilerinin farklı okumalar yapıp yapmadığını ölçmeye çalışan bu çalışmanın temel kaygısı sosyal medyanın gücü ve yeni iletişim teknolojilerinin özelinde kullanım araçlarının (akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar) bireyleri insani değer yargularından uzaklaştırdığı yönündeki tartışmalardır. Bu bağlamda sosyal medya ve yeni iletişim teknolojilerinin etkilerinin incelendiği İngiliz yapımı Black Mirror dizisinin ilk bölümü olan “The National Anthem” örnekleme olarak seçilmiştir. 3’ü erkek olan 11 katılımcıya yukarıda söz edilen unsurlar kapsamında geliştirilen sorular, derinlemesine mülakat tekniği ile yapılan görüşmelerde cevaplamaları istenmiştir. Çalışmada izleyicilerin metin okuma pratiklerini ölçmenin yanı sıra önceden belirlenmiş sorular ile dizide yer alan sosyal medya ve etkileriyle ilgili iletileri nasıl anlamlandırdıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda katılımcıların büyük bir kısmının sosyal medyanın büyük bir güç olduğu düşüncesiyle diziyi alımladıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Televizyon izleyicisi, Sosyal medya, Alımlama Analizi.

STUDYING EFFECTS OF SOCIAL MEDIA: A PERCEPTION ANALYSIS OF THE TV SERIES “BLACK MIRROR”

Abstract

This study which aims to assess differences in readings and perceptions of television show audiences is mainly concerned with the debate over the power of the social media and the extensive use of new communication technologies – Smartphone, tablet, pc’s etc. – as a threat to individuals’ development of humanistic values and attitudes. The first part of the British produced Black Mirror TV show-“The National Anthem” which deals with the effects of social media and the new communication technologies has been selected as a case study. 11 participants -three of them male- have been in-depth interviewed over questions developed in relation to the issues. Alongside the different media reading practices of the participants, predetermined questions have been addressed to the participants with the aim to gain an

* Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi, itoruk@selcuk.edu.tr.

** Uzman, Kırıkkale Üniversitesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler.

understanding how they perceived social media effects as mentioned in the show. The findings showed that a great majority of the participants perceived from the show that the social media constituted a major power on the lives of individuals.

•

Key Words

Television audience, social media, perception analysis.

Giriş

Yeni iletişim teknolojilerinin neredeyse her gün kendini geliştirerek günlük hayata uyum sağlaması sonucunda, sosyal ağlar da kendisinden daha çok söz ettirmeye başlamıştır. 2013 araştırma raporlarına göre ülkemizde 32 milyondan fazla Facebook kullanıcısı bulunmakta bu rakamın 2015'te 45 milyonu aşması beklenmektedir. Bir başka sosyal mecra olan twitter'da günde ortalama 8 milyon tweet gönderilmektedir. Bu rakam ise saniyede 92 tweet anlamına gelmektedir. Mevcut rakamlara bakıldığında ise Twitter'ın, günün her anı kontrol edilen ve artık bir anlamda haber kaynağı haline gelmiş bir ortam olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda sosyal medyanın yaygınlaşan internet kullanımıyla birlikte yaşamın ayrılmaz bir parçası haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Öte yandan yapılan araştırmalar, gün geçtikçe sosyal medyada daha fazla vakit harcayan insanların sanal gerçeklik içinde yeni bir dünya kurarak yaşadıklarına da işaret etmektedir.

Sosyal medyanın bu denli artan kullanımı aynı oranda tartışma platformlarında da yer almasını sağlamıştır. Sosyalliği ismi içerisinde barındıran sosyal medya hakkındaki en büyük eleştirilerden biri, bireyleri sosyalleştirmesinin aksine yalnızlığa sürüklemesi yönündedir. Bunun yanı sıra belli toplumsal normlara göre yaşadıkları süreç boyunca sosyalleşmesini devam ettiren bireylerin, küresel bir kültürün yarattığı normlar çerçevesinde sosyalleşerek olaylara olan bakış açılarını yeni iletişim teknolojileri değiştirmiştir. Bu bağlamda teknolojiler yalnızca insanların kullandığı icatlar değil, insanları da yeniden inşa eden araçlar haline gelmiştir. McLuhan'ın da dediği gibi araç, belki de mesajdan daha çok insanların düşünce yapılarını ve algılarını değiştirerek, algılayışları başka formlara sokmaktadır. Manuel Castells da McLuhan'ın araç mesajdır yorumunu değiştirerek artık iletinin, aracının kendisi haline geldiğini söyler (aktaran: Aydoğan ve Kırık 2012: 60). Postman da (1982/1994: 21) teknoloji bir kez inşa edildiğinde artık ona müdahale edilemez diyerek bu durumu "Frankenstein Sendromu" olarak tanımlamıştır. Kurama göre yeni teknolojiler kaçınılmaz olarak kurumsal yapıların değişmesinin yanı sıra fikirler, ideolojiler, inanç ve hatta alışkanlıkların bile değişmesine neden olurlar.

Öte yandan teknolojik ve toplumsal anlamdaki bu değişim ve gelişmeler, kitle iletişim araştırmalarını da yeni eğilimlere sürüklemiştir. Bilim ve teknolojiye bu gelişim medya ve izleyiciye ait rollerde de değişikliklere yol açmıştır. Edilgen izleyici düşüncesinin geride kaldığı görüşünden hareket eden alımlama analizi Stuart Hall'un Kültürel Çalışmalar geleneğinden beslenerek

izleyicinin etkin olduğu görüşünü ön plana çıkarmakta ve medya metinleriyle verilen mesajları izleyicinin kendi üreteceği anlamlarla yorumladığını savunmaktadır.

Tüm bu düşüncelerden hareketle bu çalışmada, İngiliz Channel 4 kanalında, 4 Aralık 2011 tarihinde yayınlanmaya başlayan ve 3 haftada ilk sezonu sona eren “**Black Mirror (Siyah Ayna)**” dizisi alımla analizi ekseninde incelenecektir. Stuart Hall tarafından geliştirilen Kodlama ve Kodaçımı Modeli’nden doğan alımlama analizine göre, izleyiciler medya içeriklerine ilişkin farklı okumalar gerçekleştirir. Black Mirror dizisinin izleyici tarafından nasıl okunduğunu tespit etmek amacıyla alımlama analizi yapılmıştır. Dizinin incelenmesinde ise derinlemesine mülakat yöntemi uygulanmıştır.

1. Teknolojik Gelişmeler Bağlamında Sosyal Medyanın Etkileri Yönündeki Tartışmalar

Yeni iletişim teknolojileri ve internet medyasında yaşanan gelişmeler sonucunda sosyal medya dünyanın en özgür mecralarından biri olarak, bireylere sınırsız iletişim imkânı sunmaktadır. Özellikle web tabanlı sosyal etkileşim uygulamaları (Youtube, Facebook, Twitter, Myspace, vb.) sosyal medya kullanımını cazip hale getirmektedir. Sosyal medya etkileşim özelliğiyle geleneksel medyaya göre düşünceleri özgürce aktarabilme imkanının yanı sıra toplumsal olaylara dahil olma imkanı da vermektedir.

İçeriğin bireyler tarafından belirlendiği sosyal medya uygulamalarında zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın tam anlamıyla küresel bir ağ toplumundan bahsedilmektedir. Bugün dünyanın her yerinden bireyler, kendilerine oldukça uzak ülkelerde yaşanan olaylardan haberdar olabilmekte hatta burada yaşanan olaylar hakkındaki yorumlarını, tepkilerini ya da desteklerini yine sosyal ağlar üzerinden paylaşabilmektedirler. Bu yüzden küresel bir ağ döngüsü içerisinde gerçekleşen bu yeni sürecin tanımlanması ve anlaşılmasına denk düşen en anlamlı toplum tanımlaması “ağ toplumu”dur (Binark vd. 2009:25). Hans Enzensberger ağ toplumunun oluşmasında etkili bir güç olan sosyal medyayı, üreticisi ve tüketicisinin yatay bir biçimde birbirleriyle iletişim kurabilmesi açısından kamusal alanı yeniden oluşturma potansiyeline sahip demokratik bir form olarak tanımlar (aktaran: Waltz 2005: 21).

Sosyal medya yani bir diğer adıyla alternatif medyanın sivil toplum için dönüm noktası olduğu ve alternatif medyanın geleneksel medyaya hegemonik bir eleştiri olduğunu savunan yaklaşımların yanı sıra, sosyal medyanın olanak

sağladığı sınırsız iletişim ortamının özgürlüğün suiistimal edilmesine ve kişilerin özel hayatlarını deşifre etmesi nedeniyle sosyal medyayı eleştiren yaklaşımlar da bulunmaktadır. Habermas (1997: 283), *Kamusalın Yapısal Dönüşümü* isimli kitabında, enformasyon toplumunu var eden teknolojik arka planın, kişisel bilgilerin kolaylıkla ve hızla toplanıp işlenerek dolaşıma sokulduğu dolayısıyla denetleyenin hem kamusal hem de özel alanının derinliklerine nüfuz ederek mahremiyeti ihlal edebilmesine olanak tanıyan bir niteliğe sahip olduğunu söylemektedir.

Bireylerin gücü elinde bulunduran ve demokrasi adı altında baskıcı ve totaliter bir rejim uygulamak isteyenler, bireyleri kendilerini ifade ediyormuşçasına özgür bırakmakta, ancak Foucault'nun Panopticon hapisanesindeki gibi de onları gözetlemektedirler (Baban 2012: 75). Foucault (1992: 245-285), modern toplumda gözetimi anlatmak için, Bantham'ın "Panopticon Hapishanesi" metaforunu kullanmıştır. Panopticon, çok farklı arzulardan hareketle, türdeş iktidar etkileri imal eden, harika bir makinedir. Gerçek bir tabi olma durumu, hayali ilişkiden mekanik olarak doğmaktadır. Gözlem mekanizmaları sayesinde, insanların tutumları üzerinde daha etkin olmakta, daha fazla kişiye ulaşabilmeyi sağlamaktadır. İktidarın tüm ilerlemelerin üzerinde bir bilgi artışı yer almakta ve bu iktidarın icra edildiği bütün yüzeylerin üzerindeki bilinecek nesnelere keşfetmektedir. Panoptik sistemle amaçlanan, bireyleri olmadıkları veya olmayı hiç düşünmedikleri bir şeye dönüştürmektedir. Aynı şekilde internet de içindeki sınırsız seçme imkanları ve alternatifler ile kişileri kendi iradeleri ile iradesizleştirerek ...bir süre sonra onları daha önce düşünmedikleri kişiliklere dönüştürme gücünü taşımaktadır (Dolgun 2008: 195).

Bir taraftan özgürlüğün teknolojik altyapısını hazırladığı iddia edilen İnternet, diğer taraftan da, sıradan insanlar hakkında kişisel enformasyonun hiç hayal edilmedik düzeyde ortaya saçılmasına yol açmıştır. Öyle ki, günümüzün global köyünde, postane müdiresi artık bütün köylüler hakkında her şeyi bilir hale gelmiştir (Brown 1998, Mccune 1999). İçinde yaşadığımız çağda sıradan vatandaşların yanı sıra hükümet yetkilileri de kimi zaman Foucault'nun Panopticon metaforunda olduğu gibi daha çok gözetim altında olma durumu ile karşı karşıyadır. Halk, ülkede iktidar sahibi siyasilerin özel hayatları dahil olmak üzere çoğu bilgiyi akıllı telefonlarından sosyal medyada paylaşabilmektedir. Sorun şu açıdan büyüktür (Baban 2012: 75):

-Sosyal medya elinde bulundurduğu gücü ne için kullanmaktadır?

-Ya da bir başka deyişle sosyal medya kimler tarafından ve hangi amaçla kullanılmaktadır?

Tüm bu ele alınan yaklaşımlar çerçevesinde sosyal ağları tek başına daha çok demokrasi, bireysellik ve daha çok özgürlüğe izin veren bir mecra olarak tanımlamak, ne de gizliliğin tümüyle yok olduğu bir alan olarak nitelendirmek mümkün değildir.

2. Ekranlar Üzerine Kurulmuş Bir Toplum: Gösteri Toplumu

Televizyonun ortaya çıkışıyla anlamın uğradığı erozyon internet ve web 2.0'ın gelişimiyle daha çok değişme kaydetmiştir. Teknolojik olarak daha göz alıcı hale gelen cep telefonları, tabletler ve bilgisayarlar günlük hayatta sürekli büyüyen bir rol oynamaya başlamış ve bu rol kitle iletişim araçlarının da dikkatini bu yöne çevirmesine neden olmuştur. Öte yandan internet; bilgi, eğlence ve toplumsal etkileşimde sosyal medya adı altında yeni şekiller üretirken karşı konulmaz bir sanal gerçeklik üretmektedir. Sürekli büyüyen şirketlerin birleşimi, internet ve medya kültürü arasında ve bunun sonucu olarak da bilgi ve eğlence sektörü arasındaki sinerjiye işaret etmektedir (Kellner 2010: 9).

Fransız teorisyen Guy Debord ve Situasyonist Enternasyonal'deki arkadaşları tarafından 1960'lı yıllarda ortaya çıkardığı "gösteri toplumu" kavramı, görüntülerin, ürünlerin ve sahnelenmiş olayların üretimi ve tüketimi etrafında örgütlenmiş bir medya ve bunları tüketen bir toplumu tasvir etmektedir (Debord 1995). Bu görüşten yola çıkan Douglas Kellner (2010) ise medya gösterilerinin; günümüz toplumunun temel değerlerini şekillendiren, bireyleri kendi hayat tarzına alıştırmaya yarayan, çelişki ve mücadelelerin olduğu kadar anlaşmazlıkların çözüm yollarını da sunan medya kültürünün fenomenleri olduğunu savunur. Bunlar ise Kellner'a (2010: 21) göre şöyle sıralanmaktadır: Medyanın ölçü tanımayan gösterileri, spor müsabakaları, siyasi tartışmalar, politik skandallar ve çekişmeler, haberler. Haberler ise tüm bunları içinde barındırdığı için yazar açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Gösteri toplumunda ünlü kişilerin kullanıldığı bir yıldız kavramı oluşmuştur. Bu bağlamda ünlü olmak, medyanın gösteri dünyasındaki spor, eğlence, moda veya politika alanında yıldız oyuncu olarak tanınmayı gerektirir (Kellner 2010: 25). Neil Gabler'e göre, medya gösterisi çağında hayatın kendisi bir film haline gelmiştir ve hayatlarımıza sinematografik terimler çerçevesinde baktığımızda ise eğlence günümüzün en yaygın ve kaçınılmaz gücüne dönüşmektedir (Gabler 1998: 4). Sosyal medya ise eğlencenin içselleştirdiği tüm alanları bireylerin yorum yapıp, paylaşarak bir eleştirmen edasıyla izlediği bir görsel şölene dönüştürmektedir. Ya da Baudrillard'ın (2006) dediği gibi kitleler,

bu akılcı iletişim zorlamasına insanı aptallaştıracak bir biçimde karşı koymaktadırlar. Onlar anlam yerine gösteri istemektedirler. Ekranlardan bir saat içinde milyarlarca imajın aktığı düşünüldüğünde, gösterilerin neredeyse tek sahnesini bugün ekranlar oluşturduğu görülmektedir. Bir başka deyişle günümüzde bireyler artık güvenilir bilgi, kişisel yaratıcılık ve değer yargılarının kenara itildiği, bir ağ toplumunda yaşamlarını sürdürmektedirler (Taatila 2006, 312).

3. Black Mirror Alımlama Analizi

Çalışmanın uygulama kısmında Black Mirror dizisinin “The National Anthem (Milli Mars)” adlı bölümünün metin çözümlemesi yapılmış ardından katılımcıların programla ilgili kodaçimleri değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

İzleyicilerin alımlamalarına yönelik araştırmalar, kültürel çalışmalar geleneği içinden Stuart Hall’un “kodlama-kodaçımı” modeline dayanmaktadır. Model, medya mesajlarının izleyici tarafından etkin bir biçimde okunarak, izleyicinin kodaçımında aktif olarak anlam ürettiğini savunur. Hall’e göre iletişim süreci birbiriyle bağlantılı ancak ayırt edilebilir nitelikteki üretim, dolaşım, dağıtım, tüketim, yeniden üretim ilişkisi içinde üretilen sürekli bir yapıdır (aktaran: Şeker 2009: 106).

Hall (1984: 128-129, 134, 136-138), iletişim sürecini anlayabilmek için hem kodlama hem de kodaçımı arasındaki anlam üretimini ve karmaşık ilişkiler ağını ortaya koymak gerektiğini söyler. Hall, televisual söylemlerin izleyici tarafından okunurken üç farklı okuma davranışı sergilediğini belirtmektedir. Bunlar sırasıyla “egemen okuma”, “müzakereli okuma” ve “muhalif okuma”dır.

Medya içeriklerinin alıcı tarafından biçimlendiği şekilde algılandığı düşüncesinden hareket eden *egemen okumada* iletilerin alıcılar tarafından sorgulanmadan kabul edildiği yani bir bakıma alıcıların kendi düşüncelerini söz konusu medya metinleriyle onayladığı savunulmaktadır. *Müzakereli okumada* ise egemen anlamlar alıcı üzerinde kısmen etkilidir. Bir başka deyişle bu müzakereli okumada medya içerikleri alıcı kitlenin yorumuna açıktır. Son olarak muhalif okumada izleyici metnin içerdiği bütün anlamları çözer ve bunlara karşı tutum sergiler.

Alımlama analizi, televizyon programlarının ürettiği anlam ile izleyicilerin ürettiği anlam arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bir yöntemdir. Bahsi geçen televizyon türleri haberler olabileceği gibi diğer

bilgilendirici ya da kurgusal programlar da olabilir. Alımlama araştırmalarının amacına ulaşabilmesi için metnin çözümlemesini yapması, izleyicinin tepkisini ölçmesi son olarak da metin ve izleyici tepkisi arasındaki ilişkiyi ortaya koyması gerekmektedir (Hoiyer 2005: 106).

Az sayıda katılımcıya dayalı araştırmaların temsil edici olmayacağı yönünde itirazlar bulunmaktadır. Ancak bu türde araştırmalarda kullanılan yöntem ve mülakat tekniğı oldukça uzun zaman almaktadır. Dolayısıyla çok sayıda katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler kullanışlı olmamaktadır (Hoiyer 2005: 127). Burada amaç, araştırmanın genelleştirilmesinden bireysel anlam üretimi aracılığıyla çoğul anlam ve kavrayışlar üretmeye imkan tanımaktır (Jensen 2005: 136).

Çalışmada, izleyicilerin medya metinlerini alımlama ve anımsamasını belirlemek üzere Black Mirror isimli dizinin "The National Anthem" isimli bölümü seçilmiştir. Bu bölümün seçilme nedeni ise bölümün içeriğinde, hayatımızı kolaylaştırması beklenen teknolojinin ve bizlere özgürlük sunan sosyal medyanın aslında bizleri nasıl avucuna aldığına yer vermesidir. Dizi 11 katılımcıyla birlikte tek tek izlenmiştir. İzleme bittikten sonra her katılımcıyla ayrı olmak kaydıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. İzleme ve görüşme öncesinde programda aktarılanlar doğrultusunda 12 soruluk form oluşturulmuş, katılımcıların dizinin içeriğini nasıl alımladığı belirlenmeye çalışılmıştır. Tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen katılımcılar 20-37 yaş aralığındadır. Katılımcıların içinde memur, öğrenci, öğretmen, ev hanımı ve akademisyen bulunmaktadır. Ayrıca katılımcılardan 3'ü erkek 8'i kadındır.

3.2. Black Mirror'ın "The National Anthem" Bölümünün İçerik ve Özeti

Black Mirror'un The National Anthem (Milli Marş) ismini taşıyan ilk bölümü dizinin en sarsıcı bölümlerinden biri olduğunu söylemek mümkün. Bölümün başında İngiltere Başbakanı, İngiltere Prensesi'nin kaçırıldığı haberiyle uykusundan uyandırılıyor. Başbakan henüz ne olup bittiğini anlamadan, prensesi kaçırılan kişinin çektiği videoyu Youtube'a koyduğu, bütün engellemelere rağmen videoyu bir milyondan fazla insanı izlediği anlaşılıyor. Youtube'da yayınlanması engellenen video bu sefer de Twitter ve Facebook'ta yüz binlerce insan tarafından konuşuluyor. Videoda Prensese'i kaçırılan kişi, başbakanın televizyon kanalında canlı yayında bir domuzla ilişkiye girmesini talep ediyor, aksi halde yanında ağlayıp, bağırarak prensesi öldüreceğini söylüyor.

Bu saçma talep ilk etapta, Twitter ve Facebook kullanıcıları tarafından yerine getirilmesi mümkün olmayan bir talep olarak görülüyor ve başbakan destekleniyor. Bu kanıtı devam ettirmek için, televizyon kanalları hükümet tarafından kullanılıyor. Sahte videolar hazırlanıp, manipülatif haberler yayınlanıyor. Sahte videonun hazırlandığını yine Twitter üzerinden öğrenen “terörist” ulusal televizyon kanalına prensesin kestiği parmağıyla birlikte bir video gönderiyor. Bu olayın üstüne televizyonlarda yayınlanan canlı Twitter ve Facebook oylamaları “toplumun” giderek başbakanın arkasından çekildiğini gösteriyor. “Başbakanın bir kere domuzla ilişkiye girmesi, prensesin ölmesinden daha mı kötü” şeklindeki düşünceler, hayatta karşılığı olmayan etik bir tartışmanın merkezi haline geliyor. Dizinin sonunda başbakan “teröristin” talebini kabul edip kamera karşına geçtiğinde ise çoktan serbest kalmış, boş sokaklarda dolaşan (ve parmakları yerinde olan) prensesi, ekranları başında hazır ola geçmiş milyonlarca insan göremiyor. Nihayetinde “teröristin” ise ünlü bir oyuncu olduğu, bu eylemi de bir sanat performansı olarak kurguladığı anlaşılıyor.

Sanat performansı olarak ortaya konulan bu eylem, amacına ulaşıyor. Gerçek hayatta bir karşılığı olmayan etik tartışmalar hayatı esir alıyor. Sanal bir aksiyon, insanların gerçekle bağını biraz daha kopartıyor. Bu performans, izleyicilerini bir mekâna sığdıran diğer performanslardan ayrılıyor. Üstelik izleyicilerinin de bir taraf olduğu bir bağlam yaratıyor. Broker, bu bölümde izleyenlere ekranlar (bilgisayar ve akıllı telefonlar da günümüzde vazgeçilmez birer ekran halini almış bulunmakta) aracılığıyla yaşamanın, ileride hiç tahmin edemeyeceğimiz ikilemler doğuracağını, sosyal medyayla gelişen ortamın herkesin söz söylemesine olanak vermesinin yanında manipülasyona da olanak verdiğini anlatmak istiyor.

Black Mirror isimli dizi, ne gerçekleşmesi çok uzak bir gelecekte bahsediyor, ne de gerçekleşmesi imkansız kabuslardan. Gelişen teknolojiyle, özellikle iletişim aygıtlarının gelişimiyle birlikte, insanlığın edindiği kaygılardan, benimsediği reflekslerden ve yaşam tarzından yola çıkarak, bir sonuç kestirmeye çalışmasının yanı sıra ilkel övmeden modern olana da eleştiri yapıyor. Dizi, analize tabi tutulan bölümünde teknolojik atılımların öncelikle ahlaki etkilerini sergiliyor ve günlük hayatlarımızda izlerini hissettiğimiz sosyal medyanın hayat bulmuş bu gücünün nelerle sonuçlanabileceğini izleyicilerine sunmaya çalışıyor.

Teknolojik gelişmeleri ve dolayısıyla sosyal medyayı güçlü bir şekilde eleştiren dizinin “The National Anthem” isimli ilk bölümü temelde 2 ana konu üzerinden kurgulanıyor. *Birincisi*, teknolojinin, iletişim aygıtlarının ve özellikle

sosyal medyanın; gücü ve insanlar, hükümetler hatta geleneksel medya üzerindeki etkisi ya da yaptırım gücü. *İkincisi* ise insanların etik değerleri hiçe sayan, insani duygularından uzaklaşmış, başkalarının kötü anlarından beslenen ve mevcut sorunları bir show gibi izleyen kitleler haline gelmelerinin; yeni iletişim teknolojileri ve özellikle sosyal medya ile birlikte gün geçtikçe daha çok normal bir durummuş gibi gösterilmesi. Yani insanların gerçek olanı da artık ekranlar arkasından gördükleri şekilde yorumlama yanılışına düşerek insani değerlerinden uzaklaşmaları. Bu bağlamda yapılacak olan alımlama analizinde de izleyicilerin söz konusu kodları nasıl anlamlandırdığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

3.3. İzleyici Yorumları

Dizinin genel anlamda doğru okunup okunmadığını tespit etmek amacıyla ilk soru katılımcıların genel fikirlerine odaklanmıştır. Sonrasındaki 6 soru, katılımcıların sosyal medya hakkındaki fikirlerine, diğer 5 soru ise yeni iletişim teknolojileri ve dolayısıyla sosyal medyanın ahlaki etkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Alılmaması analizi yapılan bölümde genel olarak internete yüklenen anlam, hızı, kısa sürede ulaştığı kitle, yaygınlığı, internette yer alan bilgilere hükümetin dahi yeri geldiğinde çok zor müdahale edebildiği, internet/sosyal medyada duyulan olayların örtbas edilemediği ve bireylerin haber medyası olarak interneti kullanması yönündedir. Dizide sosyal medyaya yüklenen anlam sorulduğunda, katılımcılar şu şekilde cevaplar vermiştir:

"Hızlı bir iletişim aracı olarak kullanılması"

"Hızlı ve gerçek haberlere internet sayesinde ulaşıyoruz."

"İnternetin iletişim, haber alma ve yayma ve kitlelere anında ulaşması ile saniyeler içerisinde paylaşımların yayılması üzerinde durulduğunu düşünüyorum genel anlamda."

"Hayatın ta kendisi"

"Hayatın vazgeçilmez bir ögesi"

"İnterneti kanunla hükmedilemez bir anarşi ortamı olarak anlatıyor. Diğer yandan halkın tamamen internete bağımlı olduğunu anlatıyor."

"İnsanların dünyada olup bitenler hakkında hızlı ve engelsiz haberdar olması. Kişilerin özel hayatlarının gizliliği hakkının hiçe sayılabildiği durumlara sebep olması. Önemli siyasi sosyal konuların gizlenmediği."

"İnternetin önüne geçilemez bir gücü olduğu anlamına geliyor. Ülkenin en önemli ve yetkili kurumu dahi önemli bir durumda müdahale etme gereği

duyduğunda geç kalmış oluyor. Olayların kamuoyu tarafından duyurulması ve yönlendirilmesinde en aktif rolü oynuyor."

"İlk olarak başbakanı izletmeye gittiklerinde müdahale edilemeyecek alan olarak tanımlanmakta. Youtube'tan kaldırılabildiler ancak 9 dakika izlenmesi yeterli oldu çünkü internet her an ulaşabileceğimiz bir mecra haline gelmiş durumda."

"İnsanların üzerindeki etkisi"

"Sosyal medya aracılığıyla insanların üzerinde baskı kurması."

Diziyle ilgili ilk yorumlara bakıldığında katılımcıların dizinin kodlarına uygun kodaçını yaptıkları görülmektedir. Bu katılımcılar internetin hızı ve müdahale edilemez olduğuna dair yorumlarda bulunmuş ve kimi katılımcılar ise interneti hayatla eş değer tutmuşlardır. Alımlama, medya metinleri ve günlük hayat arasında ilişki kuran belli bir yorumsal prosedüre dayanmaktadır (akt: Şeker 2009: 110). Bu bağlamda katılımcılar diziyle ilgili genel yorumlarında kendi hayat deneyimlerinden de yola çıkarak interneti gerçek haberlere ulaşılacak bir haber medyası olarak tanımlamalarının yanı sıra yeri geldiğinde hükümetin dahi müdahale edemediği büyük bir güç olarak tanımlamışlardır. Yorumların geneline bakıldığında izleyicilerin diziyi gerçekçi bulduğu görülmektedir.

İkinci olarak dizideki hakim kodlardan biri, bireylerin bir takım önemli olaylardan yalnızca internet vasıtasıyla haberdar olabileceğidir. Bunu ölçmek için katılımcılara, dizide yer alan olayın Youtube'ta halka ulaşmasaydı, halkın bu durumdan haberdar olup olmayacağı sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda izleyicilerin genelinin internetin hızını ön planda tutarak soruyu cevapladığı ancak haberin halka ulaşıp ulaşmayacağı konusundaki yorumlarında farklılıklar bulunduğu gözlenmiştir.

"Hayır, kesinlikle olmazdı."

"Tabi ki olmazdı."

"Hayır halktan sakarlardı. Ya da başbakanı kahraman gösterecek bir haber çıkardı."

"Hayır olmazdı."

"Olmayacaktı. Youtube'a atıldıktan 9 dakika sonra 50 bin kişi izlediğine göre internetin hayatımızda ne kadar önemli olduğunu kabul etmek gerekli."

"Haberimiz olmazdı. Çünkü Youtube'da yayınlanan bir şeyin çok hızlı bir şekilde yayılarak çok izleyiciye ulaşabilme özelliği vardır."

"Olmazdı, bu durum bazen iyi bazen de çok kötü sonuçlar yaratabilir."

Söz konusu yorumlar, katılımcıların internetin hızlı olduğu ve halkın internet sayesinde çoğu bilgidan haberdar olduğu şeklindedir. Bu cevaplar,

dizinin internetin kısa bir sürede çok sayıda ulaşabildiği kodlarına uygun kodaçımı yapıldığını göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları ise internet olmasa da bilginin halka ulaşabileceği fikrini savunmuştur. İnternete alternatif iletişim kanalını ise ağızdan ağza iletişim yani dedikodu olarak gösterdikleri görülmektedir.

"Kulaktan kulağa yayılabilirdi yalnız bu şekilde ulaşabileceği kişi sayısı bu denli fazla olmazdı."

"Haberin yayılması bu kadar hızlı olmasa bile bir şekilde basına sızardı ve kamuoyuna servis edilirdi diye düşünüyorum."

"Bu kadar çabuk olmasa da halkın haberi olma ihtimali olurdu. Gazeteci bayanın başbakanlıkta çalışan kişiden operasyon yapılacak yerin bilgisini öğrenerek oraya gitmesi ve haber yapmak istemesi buna örnek gösterilebilir. Ancak kesinlikle bu kadar çabuk olmazdı."

Cevapların geneline bakıldığında tüm izleyicilerin internet hakkındaki alımlamalarının ortak noktası hızı ve ulaştığı kişi sayısı olsa da bazı katılımcılar dizide aktarılanlara muhalif bir tarzda tutum sergileyerek kendi düşüncelerine uygun anlamlar üretmektedir.

Bir diğer katılımcı ise "hayır kesinlikle duyulmazdı, hatta bizim ülkemizde olsa çoktan Youtube kapanırdı" şeklinde kendi düşünceleri ekseninde, soruyu ideolojik olarak cevaplamıştır.

Üçüncü olarak izleyicilere ulusal televizyon kanallarının olayı ekranlara taşıyıp taşıyamamaktaki kararsızlığının sebebi sorulmuştur. Dizideki kodlama etik kaygı ile olay sosyal medyada yer aldığı için halkın güvenini kaybetme tehlikesidir. Katılımcıların geneli bu soruya kendi kişisel değerlendirmeleriyle cevap vermiş dizide net olarak verilmeyen bir bilgiye göndermede bulunmuşlardır.

"Siyasi güçten korkmaları ile halk tepkisi arasında çelişmeleri"

"İktidardan korkmaları"

"Yönetimden çekinmeleri yandaş medya olayı da etkili olmuş olabilir."

"Hükümetten korkmaları"

"Sosyal medyada yayılan bir şeye televizyon yer vermeyince halkın kanallara olan güveni azalıyor. Kanalları hükümet yanlısı olmakla suçluyor."

"Olay içerisinde bir ülkenin başbakanı ve prensesi olduğunda kanallar bu durumu yayınlamaktan çekinmişlerdir."

"Kendi güvenilirlikleri yüzünden."

"Hükümetin yayın politikalarında belirleyici olması."

Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar kanalların hükümetten korktukları için olayı verip vermeme arasında kaldıkları ekseninde şekillenmiştir.

Yorumlarda da görüldüğü gibi üretilen anlamlar anaakım medyaya karşı olumsuzluklar taşımakta, bu medya organlarının haber içeriğinde hükümetin etkisinin olduğu yönündedir. Katılımcılar aktarılan iletilerden kendi düşüncelerini onaylayan anlamlar üretmiştir.

Katılımcılardan bazıları ise cevabı devlet, güvenlik ve ahlak öğeleri doğrultusunda almamıştır.

"Devlet ve güvenlikle ilgili bir mesele olması ve başbakanın istenilen şeyi kimsenin kabul edilebilir bulmaması."

"Başbakanlığın yayınlamış olduğu bildiri ve fidye talebinin ahlaki yönü açısından sıkıntılı olması."

"Yayın kuruluşları ile devlet arasında bir gizlilik anlaşması var. Ancak bir başbakan ve prenses var olayın içinde. Ne kadar etik olup olmadığı sorusu bir kenara atılıp, görüntülerin bir kanalda yayınlanması ile birlikte tüm kanallar bu anlaşmayı delip görüntüleri yayınlıyorlar. Bence burada reyting kaygısı etiklik tartışmasının önüne geçmekte."

Yine dizinin kodlarından biri olan sosyal medyanın, ana akım medyanın gündemini belirlediği mesajını izleyicilerin nasıl almamış olduğunu ölçmek ve bir önceki soruya verilen cevapların güvenilirliğini test etmek için, başbakanın istenilen talebin sosyal medyada yer almasaydı ulusal medya sizce bu olaya yer verir miydi şeklinde bir soru sorulmuştur.

"Yayınlanamazdı. Çünkü sosyal medyada yayımlandıktan sonra çok kişiye ulaşarak insanların haberi olmuştur. Haberin yayınlanmasında bir sakınca kalmamıştır."

"Hayır, yer vermeyeceklerdi."

"Yer vermezdi."

"Video direkt Youtube üzerinden yüklendiği ve izlenme sayısı yüksek olduğundan yer verilirdi yoksa yer verilmezdi."

"Hayır yer verilmezdi."

"Ulusal kanal da zaten olayı Youtube'tan duydu."

Verilen cevaplara bakıldığında izleyicilerin dizi kodlarıyla örtüşen anlamlar ürettiği görülmektedir. Ancak bazı izleyiciler ana akım medyanın gündeminde yer alan haberlerin devlet tarafından belirlendiği şeklinde farklı anlamlar da üretmişlerdir.

"Yer vermeyeceklerdi. Bir şekilde devlet olaya el atacak yayınlanmasına engel olacaktı."

"Başkanın yardımcılarını bir şekilde olayın yayılmasını engellerdi."

"Devlet duruma müdahale ederdi ve kanallarda yer alamayabilirdi."

Bir izleyici ise dizide verilmeyen bir bilgiye göndermede bulunmuştur. "Yandaş olmayan medya kesimi yayınlayabilirdi." şeklindeki yorumuna bakıldığında dizi dışında kendi düşüncelerinden yola çıkarak anlam üretmiştir.

Bir başka izleyici ise soruya "Kesinlikle yer verilirdi diye düşünüyor çünkü sosyal medya bu talepte bir yayma kanalı fakat haberin içeriği büyük etki yaratacak nitelikte." ifadelerini kullanarak cevap vermiştir. Dizinin kodlamasında yer almayan bu iletiyi izleyici kendi düşüncelerinde yer alan haber değerlerine (olayın büyüklüğü) uygun bir şekilde alımlayarak muhalif bir okuma gerçekleştirmiştir.

Dizide yer alan bir başka kod olan sosyal medyanın hükümetlerin siyasi stratejilerini belirlemede de etkili olduğudur. Bu doğrultuda izleyicilere sosyal ağlarda yapılan kamuoyu anketlerinin başbakanın kendisinden istenen talebi gerçekleştirmesinde etkili olup olmadığı soruldu.

"Anket sonuçları etkili oldu. Halktan güç alarak olayı gerçekleştirmiştir."

"Evet oldu."

"Evet kesinlikle"

"Etkili oldu elbette. Kamuoyu, başbakanın kendi seçmen kitlesi aynı zamanda bu nedenle de başbakan olarak kalmak ya da bir dönem daha seçilmek gerçekleştirmesinde en önemli etken oldu."

"Büyük oranda etkili oluyor. Başbakanın danışmanları tarafından ikna edilme sürecinde bu olaya değiniliyor ve halkın büyük oranda bunun yapılmasını savunduğu dile getiriliyor. Hatta yüzdelerdeki artış özellikle vurgulanıyor."

"Başbakan makamının prestijini düşünmesi ve danışmanlarının da baskısıyla kabul etti bence yani psikolojik baskı etkin oldu kabul etmesinde."

"Koltuk sevdası ama halk baskısı da var tabii."

İzleyicilerin yorumları genel anlamda dizinin kodlarıyla uyum göstermekte. Ancak başbakanın kamuoyu anketlerindeki artış nedeniyle kendisinden istediği olayı gerçekleştirdiği fakat bunun arkasındaki esas önemli etkenin "koltuk sevdası" diye tabir edilen makama olan düşkünlüğü yönünde olduğu şeklindedir. Burada egemen anlamların alıcı üzerinde kısmen etkili olduğu müzakereli okuma görülmektedir.

Bir başka izleyici soruyu "ne olursa olsun ben yapmazdım" şeklinde cevaplamıştır. Katılımcı burada dizide verilen kodu alıp kendisi empati yaparak bir anlamda müzakereli okumuştur.

Dizide yapılan Facebook ve Twitter gibi sosyal mecralardan yapılan kamuoyu anketleri başbakanın olayı gerçekleştirilmesinde en büyük etken olarak kodlanmıştır. Fakat burada bir kraliyet olgusu da mevcuttur. Kraliyetten

gelen aramalar ve prensesin kurtulması yönündeki baskılar başbakan üzerinde stres yaratmaktadır. Ancak kraliyetin olayı öğrenmesinin de arkasında olayın Youtube üzerinden duyurulması yani yine sosyal ağlar mevcuttur. Burada tüm olaylar internet etrafında şekillenmektedir. Bazı kullanıcılar sorunun cevabını en önemli etken kraliyet baskısı şeklinde vermiştir. Bu bağlamda kullanıcılar tam olarak dizide kodlanan iletiyi kabul etmemekte internetin tek başına bu kadar güçlü olamayacağı şeklinde alımlama yaparak muhalif okuma yapmaktadırlar.

"Kesinlikle halkın seçimi ile geldiği pozisyonu gereği ama daha çok kraliyet baskısı."

"Kamuoyunun talebinin kısmen etkili olduğunu düşünüyorum daha ziyade kraliyetin baskısı ve talebi yerine getirmediği takdirde kendisinin ve ailesinin can güvenliğinin tehlikeye düşebileceği endişesi etkili olmuştur."

Bir başka kullanıcı ise farklı bir bakış açısı sergileyerek "Bence etkili olan tek olay prensesin parmağının kesildiği videonun yayınlanmasıydı. Çünkü insanlar bu olayı aslında izlemek istiyorlardı, bunu kullandılar." cevabını vermiştir. Bu yorum sosyo-psikolojik açıdan merak ögesinin teknolojiyle olan etkileşimine işaret etmektedir.

İzleyicilere yöneltilen altıncı soru, ikinci soruyla anlam olarak aynı ancak farklı bir biçimde sorulmuştur. Başbakanın yerine geçmesi için kiralanan oyuncunun fotoğrafı tweet atılmasaydı, olay örtbas edilebilir miydi? şeklindeki soruyla dizide önemli bir kodlama olarak sürekli farklı olaylarla altı çizilen sosyal medya ve internetin gizliliği yok edip herkesin her şeyden haberdar olmasını sağladığı yönündeki iletiyi katılımcıların nasıl alımladığı ölçülmeye çalışılmıştır. İkinci soru ile anlam olarak paralellik taşıması güvenilirlik kaygısındanadır.

"Örtbas edilebilirdi."

"Kesinlikle örtbas ederlerdi."

"Edilebilirdi."

"Edilirdi."

"Alınan önlemler göz önünde bulundurulduğunda örtbas edilirdi diye düşünüyorum."

"Prensese kaçırılan kişinin durumu anlamaması durumunda olay kapatılabilirdi. Prensese kurtarıldıktan sonra da kamuoyuna olayın gerçek boyutu duyurulabilirdi."

"Evet örtbas edilirdi."

Katılımcıların genelinin dizinin mevcut koduna uyum sağlayan alımlama yaptıkları görülmektedir. Bir kullanıcının "En başında da dendiği gibi cihadi

bitirmek, 3. Dünya ülkelerinin borçlarını silmek bile o kadar kolay ki başbakan için bu nedenle olay örtbas edilebilirdi." şeklinde vermiş olduğu cevap kendi deneyimleriyle dizide verilen iletileri alımladığının göstergesidir.

Yine bir başka kullanıcı ise "Evet edilirdi ayrıca böyle bir haberin bu denli hızlı yayılması bence sosyal medyanın olumsuz etkisi" ifadeleri diğer katılımcılarla kıyaslandığında sosyal medyanın gücünü farklı alımladığını göstermektedir.

Bazı kullanıcılar ise dizideki yeni iletişim teknolojileri ve internete atfedilen gücü muhalif okuyarak şöyle cevap vermişlerdir:

"Denenebilirdi profesyonellik istediği için başarılı olmama olasılığı da yüksek."

"Bir ihtimal çünkü görüntülerin sahte olduğunu fark edebilirdi bu durumda işe yaramazdı."

Dizide yer alan hakim kodların geneli teknolojik donanımların ve sosyal medyanın insanların hayatında ne denli etkin/etkili olduğu iletileriyle sarılmıştır. Bu yüzden ilk altı soruda bu kodlamaları izleyicilerin nasıl alımlamadıkları üzerinde durulmuştur. Zira izleyicilerin yorumlarında dizinin vermiş olduğu iletilerin dışına çıkarak kendi deneyimlerinde de anlamlar üretirek bunları yoğurup yeni bilgiler üzerinde durdukları gözlenmiştir. Bu durumu tam olarak tespit edebilmek için izleyicilere dizinin dışında, genel anlamda sosyal medyanın günümüzde büyük ve hükmedilemez bir güç olup olmadığı sorulmuştur.

"Evet. Maalesef çok önemli bir güç. Fakat bu güç aynı zamanda sanal da bir güç böyle olması daha da tehlikeli. Bilişim artık dünyayı ele geçirebilmeniz için önemli de bir araç. Kitleleri yönlendirebilirsiniz."

"Sosyal medya büyük bir güç. Çünkü gruplaşma çabuk ve etkili olmaktadır."

"Kesinlikle"

"Hükmedilmeye çalışılan ama hükmedilmeye çalışıldıkça güçlenen bir yapı."

"Hükümetler ya da bireyler onu kontrol altına almak istedikçe daha da saldırganlaşıyor."

"Evet günümüzde vazgeçilmez bir öge anında haber alma özelliğinden dolayı."

"Şu anki durumda öyle."

"Kesinlikle insanları etkileyebilmesi açısından büyük bir güç."

"Evet oldukça büyük bir güç hükümetlerin politikalarını dahi etkileyebiliyor."

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında vermiş oldukları cevapların sosyal medyanın gücüne ve hükmedilemez olduğu yönünde olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı yorumların ideolojik şekilde yapıldığı ve sosyal medyanın, hükümetlerin gücüyle kıyaslandırıldığı hatta hükümetlerden de üstün olarak alımlandığı görülmektedir.

Bazı katılımcıların sosyal medyanın gücünü kabul ettiği fakat hükmedilemez olup olmadığı konusunda diğerlerinden ayrıldığı tespit edilmiştir.

"Büyük bir güç olduğu doğru ama en büyük ve hükmedilemez mi tartışılır."

"Kesinlikle büyük bir güç olduğunu düşünüyorum lakin hükmedilebiliyor ne yazık ki ülkemizde de gördüğümüz üzere Youtube, Twitter gibi sosyal medya araçları hükümet tarafından keyfince sansürlenebiliyor ya da ulaşımı engellenebiliyor."

Bir başka kullanıcı ise "O kadar da değil" diyerek sosyal medyanın çok güçlü olmadığı yönünde cevap vermiştir.

Çalışmada izleyicilere yöneltilen sorular iki temel bölümden oluşmuştur. Sekizinci sorudan itibaren yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın ahlaki etkilerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Dizide yeni iletişim teknolojilerinin geneli "Siyah Ayna" olarak tasvir edilmiştir. Tabletler, akıllı telefonlar gibi teknolojik aygıtlardan kullanılan sosyal medya bireylerin, insanlıklarından uzaklaşarak yeni bir kültürel ve ahlaki değer edindiği düşüncesi dizideki önemli hakim kodlardan birisidir ve çeşitli sahneler üzerinden kodlanmıştır. Bu yöndeki mevcut kodları izleyicilerin nasıl kodaçımıldığını tespit etmek için ilk olarak katılımcılara şu soru sorulmuştur: "İnsanların başbakanın kendisinden istenen talebi yerine getirmesini prensesin kurtulması için mi yoksa başbakanı o şekilde görmeyi merak ettikleri için mi istediler?"

"Merak ettiler elbette. Ama bunu herkes açık açık dile getiremedi. Prensesin kurtarılması kılıf oldu bu duygularını ifade etmede."

"Başbakanı öyle görmek istediler."

"Başbakanı o şekilde görmek istedikleri için. Çünkü duydukları anda öğrenerek değil, gülerken bahsettiler."

"Olayda halk genel olarak prensesin akıbetinden çok başbakanın yapacağı şeyi beklemeye başladı."

"Başbakanı öyle görmek istedikleri için çünkü geneli bunu espri konusu yaptı."

"Her ikisi de ama başbakanı o şekilde görme isteği baskındı bence."

"Her iki sebepten ötürü isteyen kitleler olmuştur ama başbakanı o şekilde görmeyi merak ettikleri bir gerçek."

Yukarıdaki cevapları veren izleyicilerin dizinin kodunda yer alan iletiye uygun olarak cevaplar vermiştir. Verilen cevaplarda merak ve eğlence unsurları üzerinde durulmuştur.

Bir izleyici ise dizinin vermiş olduğu kodları onaylayıp konuyla ilgili kendi yorumunu da ekleyerek müzakereli okuma yoluna gitmiştir.

"Başbakanı o şekilde görmeyi istedikleri için. İnsanlar genelde içlerinde olan sapkın şeyleri internet yoluyla aktarıyor buna fırsat buldular."

"En önemli etken prensesin kurtarılması ama bilinçaltı tabii ki merak duygusundandı bu duygu tepkileri arttırdı." şeklinde cevap veren bu izleyici ise yine merak unsurunun etkisini olumlayarak asıl olanın prensesin kurtarılması fikri ile insan hayatının önemine vurgu yaparak dizide yer alan iletilere muhalif bir duruş sergilemiştir. Bir başka izleyici yine "prens için" diyerek benzer bir duruş sergilemiştir.

Bir diğer kullanıcı ise dizinin kodlarına tam olarak uygun bir kodaçımı yaparak dizide yer alan temel iletileri alımlamıştır.

"Dizideki kamuoyu yoklamaları genellikle toplumun aylak bir kısmı ile yapılmış gibi geldi bana bu yüzden çoğu kişi başbakanı o şekilde görmek adına onaylarken aklıselim kişiler prensesin kurtarılması fakat bunun bu yolla olmasının ne kadar doğru olabileceğini tartışıyorlardı."

Öte yandan, dizide kodlanan eğlencenin ahlaki değerlerin üzerinde tutulduğu iletilerinin nasıl alımlandığını tespit etmek için izleyicilere, başbakan birazdan uygunsuz hareketler sergileyecek uyarısından sonra insanların kadeh kaldırmaları hakkındaki fikirleri sorulmuştur.

"İnsan ne kadar modernleşse de içindeki o hayvansı yan maalesef ortaya çıkıyor ve merak ve öfke duygularını engelleyemiyor."

"Kutlama gibi bir izlenim uyandırılmış."

"Empati yoksunluğu."

"Normal bir insanın gerçekte kabul edemeyeceği bir şeyi sosyal medya çabucak normalleştirip kabul ettirebiliyor. Yani barda biri çıkıp, ben bu rezaleti izlemeyeceğim dediğinde dışlanma ya da aşağılanma gibi bir durumla karşılaşabilirdi."

"Bu olayın gerçekten yaşanacağına inanmadıklarından dalga geçiyorlardı ya da başbakanı o şekilde görmekten zevk alacaklarını düşünüyorlardı."

"Birçok insanın prensesin hayatını kurtarmasını umursamadan sadece olayı izlemeyi istedi ve bunu eğlence haline getirdi."

"Olayı eğlence olarak gördüklerini, durumun ciddiyetinin farkında olmadıklarını, başkalarının acılarından da insanların kendilerine eğlence çıkarabildiklerini ve empati yoksunluğunu anlayabiliriz."

"Özel hayatın mahremiyeti kalmadı artık. İnsanlar mutsuz, herkes doyumsuz başkalarının mutsuzluğunu görmek istiyorlar, bunlarla dalga geçiyorlar."

"Toplumun aylak kısmı bunu eğlence olarak algıladı."

Katılımcıların büyük çoğunluğu dizide verilen mesaja uygun yorumlarda bulunmuştur. Yorumlar genel olarak empati yoksunluğu ve eğlence arzusu üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bir izleyici ise dizinin iletişiyle kendi düşüncelerini bir araya getirerek değerlendirme yapmıştır. "Oturduğun yerden her şey çok kolay. Normal hayatta olmayacak dediğin iğrenç şeyleri bile destekliyoruz." diyerek dizide verilen mesajları bireyselleştirmiştir.

Başka bir katılımcı ise soruya dair bir fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Diziyle ilgili yapılan alımlama analizinde katılımcılara yöneltilen onuncu soru, olayın gerçekleştiği ana kadar eğlenip dalga geçerek izleyen insanların, olay sırasında neden üzgün bir hale bürünmüş oldukları şeklindedir. Katılımcıların çoğunluğunun dizide yer alan kodlara uyumlu bir şekilde kodaçımı yaptığı tespit edilmiştir. Dizinin belirtilen sahnesinde insanların ekranlarda gördükleri her şeyi gerçek hayatın dolayımından çıkarıp eğlence olarak izlenince haline getirdikleri olayın gerçekleştiği anda ise durumun esasında ne kadar gerçek olduğu mesajı verilmiştir.

"Belki de olay gerçekleşene kadar insanlar nasıl bir olayla karşılaşacaklarının farkında değillerdi. Birde başbakanın yüz ifadesi, ağlaması ve içinde bulunduğu durumun zorluğu insanlara olayın ciddiyetini göstermiş olabilir."

"Olayın ciddiyetinin ve durumun iğrençliğinin yeni farkına varıyorlar bence."

"Başbakanın yüzü gerçekten çok fenaydı ve olay gerçekleşene kadar ciddiyeti utanç vericiliği ancak fark edilebildi."

"Olay esnasında aslında olayın ne kadar iğrenç olduğunu ve başbakanın ne kadar acı çektiğini, üzüntülü olduğunu onun için ne kadar zor olduğunu anlamaya başladıkları için."

"Kolay gibi görünse de ne kadar zor bir durum olduğunu fark etmiş olmalılar."

"O anda empati yaptıkları için."

"Başbakanın çok zor durum ile karşı karşıya olduğunu o an hissettiler."

"Çünkü bu olay aslına bakıldığında bir insanın yaşayabileceği en kötü deneyimlerden biri. Başlangıçta izlemek isteyenler meraklarına ve belki de öfkelerine yenilerek izlemeye başladılar. Bir insanı o halde izlemek aslında insanın kendisini insanlığından utandıran bir durum."

Bir başka izleyicinin ise soruya "Çünkü vahşetle karşılaşınca içlerindeki insan uyanıyor." şeklinde vermiş olduğu cevap dizinin iletisinin en güzel örneklerinden biridir. Burada katılımcı insanların ahlaki kaygılarından sıyrılarak sadece olayları görmek istediklerine dair yorumda bulunmuştur.

Prensese olay saatinden yarım saat önce serbest bırakılmasına rağmen neden hiç kimsenin onu fark etmediği katılımcılara yöneltilen bir başka sorudur. Katılımcıların çoğunluğu soruya, herkesin olayı merak ettiği için ekranları başında olduğunu ve durumdan haberdar olmadıkları yönünde cevap vermiştir.

"Herkes olaya kilitlenmişti. Merak içerisinde televizyon karşısında bekliyordu. Sokaklarda bile kimse yoktu."

"İnsanların bu olaya kilitlenip, hayattan soyutlanmışlardı."

"Başbakanın ne yapıp ne yapmayacağını görmek için."

"Herkes meraktan internet ya da tv başında olduğu için."

"Çünkü insanlar olaya kilitlendi ve kasetteki şartlar gerçekleşene kadar bırakılmayacağını düşünülmesi."

"Halkın tamamı durumdan haberdar ve televizyon başında başbakana konsantre olmuş durumda."

"Çünkü herkes prensesin bırakılmasından çok başbakanın yapacağı şeyle ilgileniyordu."

"Fidyenin içeriğinin kitleleri ekran başına toplamaya yetecek ölçüde olduğundan tüm cadde ve sokaklar ekran başında olması çünkü başbakanın isteği yerine getirip getirmeyeceği yönündeki merakları ve sapıkça da olsa bunu izlemek istemeleri."

Dizinin bağlamında esas verilen mesaj ise merak unsurunun yanı sıra fidyecinin insanların hepsinin aynı anda ekran başında olacağını bilerek böyle bir talepte bulunduğu ve bunu göstermek için ise prensesi yarım saat erken bıraktığıdır. Zira dizide başbakandan istenilen şeyin artık esas olayın yani prensesin kaçırılmasından daha önemli hale geldiği şeklinde kurgulanmıştır. Bu bağlamda bazı katılımcıların dizide verilen kodlamaya göre kodaçımı yaptığı gözlenmiştir.

"Tüm ülke heyecanla olayı bekliyordu, prensesi görseler bile o telaşla tanıyabileceklerini sanmıyorum."

"Herkes televizyon başındaydı. Belki görseler bile o heyecanla prensesi tanımayacaklardı ya da görmezlikten geleceklerdi."

"İnsanların hepsi olayı izlemeye ekran başına koştular. Zaten adamın amacı da bu olmalı, insanları ekran başına toplamak."

Tüm olaylar yaşanıp bittikten sonra dizide, bir yıl sonrasında her şeyin unutulduğu, başbakanın seçimleri tekrar kazandığına ait sahnelere yer verilmiştir. Bu sahnelerin arasına ise dizide olayların izlendiği bar ve barda çalışan barmen kadının televizyon ekranına hiç bakmadan işini yapmaya devam ettiği görüntüler sıkıştırılmıştır. Burada asıl olan kötüye olan ilginin iyiye olandan daha çok olduğu ve gösterilerin genellikle kişilerin olumsuz deneyimlerinden oluştuğuna dair verilen mesajdır. Katılımcıların dizide yer alan bu iletiyi nasıl alımladıklarını ölçmek için barmen kadının olaylardan bir sene sonra, seçimleri yeniden kazanmış, mutlu aile tablosu sergileyen başbakan ekranlardayken neden umursamadığı sorulmuştur. Soruya verilen cevapların bazıları kısmen dizide kodlanan iletiyle uyumludur.

"İnsanlar genel olarak gördükleri ve sıradanlaştırdıkları şeylerle genelde ilgilenmiyor. Barmen kadın sansasyonel ve sıra dışı olan durumdan daha çok etkileniyor ve daha çok dikkatini çekiyor."

"O anki olayın sıra dışı sonrasında olay unutulduğu ya da üstü kapatıldığı için başbakan ve eşinin gezisi sıradan bir haber olarak geldiğinden."

"Çünkü o garip bir olay değil, olağan. Ayrıca ekranda başbakanla birlikte bir domuz yok."

"Olay yaşanırken önemli, barmen kadın bir yıl sonra bunu önemsemiyor."

"Alışılmış, olağan bir haber olduğu için."

Bazı katılımcılar ise soruyu başbakanın prestij/ımağ kaybettiğini düşünerek cevaplandırmıştır. Bu bağlamda yapılan yorumların kadının yaptığı davranışın yanı sıra başbakanın fidyecinin talebini yerine getirmesi yönünde olduğu görülmektedir.

"Onun gözündeki prestijinin ve güveninin kaybolduğunu düşünüyorum."

"Başbakanın bu olayda yaptığı davranışın çok fedakârca olduğu düşünülür takdir ediliyor gibi bir algı oluştu. Ama hiç bir zaman eskisi gibi sevgi saygı duyulacak bir imaj çizemez."

Bazı kullanıcılar ise kadının habere olan ilgisizliğini aile başbakanın hayatına odaklanarak yorumlamıştır. S.Hall'ün (1997) vurguladığı gibi, farklı toplumsal kesimlerin bir arada temsil edildiği medya metinleri, bu temsil içinde farklı okumalara olanak sağladığı için yeniden üretilebilmektedir. Burada

ortaya çıkan sonuç, üretilen anlamın alımlanmasındaki farklılığa yöneliktir. Görüldüğü gibi izleyici anlam üretimini kodlananın dışında gerçekleştirilebilmektedir.

"Zaten halk onu tekrar başbakan yaparak bir bakıma ödüllendirdi. Kahraman olmadı ama çektiği eziyetin karşılığını kariyeri açısından aldı. Tabi bu arada özel hayatı mahvoldu."

"Sanıyorum barmen kadın da mutlu aile tablosunun orijinalde gerçek olmadığını farkındaydı."

Bir başka izleyici ise soruyu dizinin genelinde bahsi geçen fidyecinin talebini gerçekleştirirse başbakanın kahraman olup olmayacağı sorunsalı üzerinden yorumlamıştır. Bireysel olarak başbakanın kahramanlaştığını düşüncesinden yola çıkarak soruyu "Olay yaşanıp bitti ve sıradan bir şey haline gelerek başbakan artık kahramanlaştırılmıştır. Kabullenilmiş bir olay olmuştur." ifadesiyle cevaplamıştır.

Bir diğer katılımcının soruya verdiği cevap ise, dizinin kodladığı iletiye uygun kodaçımıyla cevaplanmıştır. Başkalarının çektikleri acıdan mutlu oluyoruz başbakan artık acı çekmediği için önemsemedi.

Değerlendirme ve Sonuç

Black Mirror isimli İngiliz yapımı dizinin "The National Anthem" isimli bölümünün alımlanması üzerine odaklanan bu çalışmada, alımlama analizi 11 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulguların genelleştirilemeyeceği ön kabulünden hareketle izleyicilerin büyük bir kısmının televizyon iletileri karşısında etken konumda olduğu tespit edilmiştir.

Sorular, dizide alımlaması yapılan temel iki bölüm tespit edilerek, bu noktaları izleyicilerin nasıl alımladığını ölçebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Dizinin hakim kodları; teknolojik gelişmeler bağlamında sosyal medyanın yaptırım gücü ve bireylerin etik değerleri hiçe sayan her şeyi gösteriden ibaret olarak yorumladıkları bir ortamda sosyal medyanın büyük etkisi olduğudur.

Katılımcıların çoğunluğu sosyal medyanın gücünü kabul eden şekilde anlamlar üretmiştir. Yine katılımcıların büyük bir kısmı dizinin belirgin hakim kodlarından olan yeni iletişim teknolojileri ve özelinde sosyal medyanın yeri geldiğinde hükümetlerin dahi karşısında bir güç olabileceği noktasında egemen okumalar yapmışlardır. Bu tespiti özellikle katılımcılara yöneltilen "Olay Youtube'ta halkla ulaşmasaydı, halk bu durumdan haberdar olur muydu?" şeklindeki soruya verilen, "Hayır, kesinlikle olmazdı" gibi cevaplar desteklemektedir.

Yine katılımcıların neredeyse hepsi sosyal medyanın hızının sayesinde bu denli etkili bir iletişim aygıtı olduğu yönünde ortak fikir sergilemektedirler. Ancak bir katılımcı çalışmada "Mouth of mouth"u (ağızdan ağıza iletişim) sosyal medyaya alternatif sunarak müzakereli okuma yoluna gitmiştir. Zira bu katılımcıda ulaşabilecekleri kitle sayısı ile sosyal medyanın daha güçlü olduğunu olumlamıştır.

Çalışmanın başlangıcında da belirtilği gibi Hall (1984: 128-129, 134, 136-138), iletişim sürecini anlayabilmek için hem kodlama hem de kodaçımı anındaki anlam üretimini ve karmaşık ilişkiler ağını ortaya koymak gerektiğini söyler. Buradan hareketle çalışmada dizinin ikinci önemli hakim kodu olan yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın bireyleri insani değerlerinden uzaklaştırarak, ahlak unsurunu geri plana attığı mesajının, alımlamasını ölçmek amacıyla katılımcılara çeşitli sorular sorulmuştur. Katılımcıların çoğunluğu bu bölümde dizinin kodladığı iletiyi tam olarak almış ve kendi hayatlarında yer alan deneyim ve belirleyiciler ekseninde yeni anlamlar üretmiştir.

Çalışmanın ikinci kısmında, dizide yer alan yeni iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın bireyleri insani değerlerinden uzaklaştırarak, ahlak unsurunu geri plana attığı mesajının katılımcılar tarafından nasıl alımlandığını ölçmek amacıyla çeşitli sorular yer almıştır. Katılımcıların çoğunluğu bu soruları cevaplarırken dizide yer alan mesajları egemen bir şekilde cevaplamış ve kendi hayatlarında yer alan deneyim ve belirleyiciler ekseninde yeni anlamlar üretmiştir. Dizide kodlanan eğlencenin ahlaki değerlerin üzerinde tutulduğu iletişinin nasıl alımlandığını tespit etmek için katılımcılara, başbakan birazdan uygunsuz hareketler sergileyecek uyarısından sonra insanların kadeh kaldırmaları hakkındaki fikirlerine yönelik soruya vermiş oldukları cevaplar da bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Örneğin; "Normal bir insanın gerçekte kabul edemeyeceği bir şeyi sosyal medya çabucak normalleştirip kabul ettirebiliyor. Yani barda biri çıkıp, ben bu rezaleti izlemeyeceğim dediğinde dışlanma ya da aşağılanma gibi bir durumla karşılaşabilirdi."

"Oturduğun yerden her şey çok kolay. Normal hayatta olmayacak dediğin iğrenç şeyleri bile destekliyoruz."

Çalışma tüm katılımcılar için düşünüldüğünde çoğunluğun dizide verilen içerikleri biçimlendiği şekli ile kabul ederek egemen bir okuma yaptığı söylenebilir. Az sayıda katılımcı ise dizide yer alan egemen anlamları yorumlayarak müzakereli okumuşlardır. Egemen anlamların alıcı üzerinde kısmen etkili olduğu müzakereli okumada, medya içerikleri alıcı kitlenin yorumuna açıktır. Buradan hareketle sosyal medyanın hızı ve ulaştığı kitle

sayısından ötürü büyük bir güç olduğu konusunda uzlaşan kodaçmılayıcılar, şahsi tecrübeleri, kişisel dünyaları ve yaşam koşulları sonucunda anlam üretmişlerdir.

KAYNAKÇA

- AYDOĞAN, F. A. Murat Kırık (2012). "Alternatif Medya Olarak Yeni Medya", *Akdeniz İletişim, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Aralık 2012, Sayı:18, ss. 58-70.
- BABAN, Ece (2012). "Mc Luhan ve Baudrillard'ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi: İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu", T. Kara ve E. Özgen (Edt.) içinde, *Sosyal Medya Akademi*. İstanbul: Beta Basım. ss. 57-83.
- BAUDRİLLARD, Jean, (2006). *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu*. Doğu-Batı Yayınları
- BİNARK, M., Toprak, A., Yıldırım, A., Aygül, E., Börekçi S., Ve Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: "Görülüyorum Öyleyse Varım!*. İstanbul: Kalkedon
- BROWN, Andrew (1998). Why Geeks are Heroes of Democracy. *New Statesman*, 12/18/1998/Vol. 127, Issue. 4416
- DEBORD, Guy (1995). *The Society of the Spectacle*. New York: Zone Books.
- DOLGUN, Uğur. (2008). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu*. Ankara: Ötüken Yay..
- FOUCAULT, Michel (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, (Çev: M.A.Kılıçbay), Ankara: İmge Kitapevi.
- GABLER, Neil (1998). *Life the Movie. How Entertainment Conquered Reality*, New York: Alfred A. Knopf.
- HABERMAS, Jurgen (1997). *Kamusal Yaşamın Yapısal Dönüşümü*, (Çev: T. Bora, M. Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları
- HALL, Stuart. (1984), "Encoding/decoding". İçinde *Culture, Media, Language*, London: CCS and Hutchinson published, sf. 128-138.
- HOİJER, B. (2005). "İzleyicilerin Televizyon Programlarını Alımlayışı: Kuramsal ve Metodolojik Değerlendirmeler". Ş. Yavuz (Edt.) içinde, *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma* (Ş. Yavuz, Çev., s. 105-130). Ankara: Vadi Yayınları.
- KELLNER, Douglas (2010). *Medya Gösterisi* (Çev: Zeynep Paşalı). İstanbul: Açılım Kitap.
- JENSEN, K. (2005). Sosyal Kaynak Olarak Haberler: Danimarka Televizyon Haberleri Hakkında Nitel Ampirik Bir Çalışma. Ş. Yavuz (Edt.) içinde, *Medya ve İzleyici Bitmeyen Tartışma* (Ş. Yavuz, Çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- MCCUNE, Jebby (1999) Big Brother Is Watching You. *Management Review*, March 99, Vol. 88, Issue.
- POSTMAN, Neil (1982/1994). *The Disappearance of Childhood*. New York: Random House.
- ŞEKER, Tülay (2009) 5N1K Haber Programının Alımlama Analizi, *Selçuk İletişim*, 5(4), 105-117.
- TAATILA P. Vesa; Soumala, Jyrki; Siltala, Reijo; Keskinen, Soili (2006). "Framework to Study the Social Innovation Networks", *European Journal of Innovation Management*, Vol: 9, No:3, Page: 312.
- WALTZ, Mitzi (2005). *Alternative and Activist Media*. Edinburgh University Press.